

Vážený pane prezidente,
Vaše magnificence, vážená paní rektorko Univerzity Karlovy,
vážené paní rektorky, vážení páni rektori,
vážené paní profesorky, vážení páni profesori,
vážení hosté, dámy a pánové,

dříve, než naše dnešní slavnostní setkání dospěje k předání jmenovacích dekretů nově jmenovaným profesorkám a profesorům, rád bych se krátce zastavil u tématu, o němž často přemýšlím jako ministr, jako akademický pracovník i jako občan. Chtěl bych dnes mluvit o kvalitě našich vysokých škol.

Do veřejné debaty se toto téma často vrací v souvislosti s výsledky českých univerzit v globálních žebříčcích, jejichž povrchní čtení někdy svádí k přehnaně kritickým soudům o kvalitě jednotlivých institucí i k pochybám o kondici tuzemského vysokého školství jako celku. Osobně jsem sice přesvědčen, že země naší velikosti a ekonomické vyspělosti, navíc s úctyhodně dlouhou tradicí univerzitního vzdělávání, by měla mít alespoň jednu či dvě elitní instituce, které se v tvrdé globální konkurenci prosadí mezi nezpochybnitelnou špičku, řekněme mezi sto nejlépe hodnocených univerzit světa. Přiznejme si však zároveň, že posuzovat kvalitu vysokoškolského systému jen prizmatem jedné či dvou vybraných institucí, které jsou členy tohoto prestižního klubu, není příliš vypovídající. Přístup, který chápe kvalitu vysokých škol jako cosi exkluzivního, výjimečného, a ze své podstaty tudíž obtížně dosažitelného, totiž nedoceňuje skutečnost, že úkolem vysokého školství zdaleka není jen usilovat o viditelnost a prestiž v mezinárodní soutěži, ale plnit také (a snad především) množství funkcí v rámci vlastních států či regionů.

Podíváme-li se na působení českých vysokých škol touto optikou, zdá se, že na národní, regionální a lokální úrovni naplňují očekávání klíčových domácích aktérů poměrně dobře, což rozhodně nelze považovat za samozřejmé. Sociologická šetření dlouhodobě naznačují, že s kvalitou tuzemských vysokých škol je subjektivně spokojena velká většina jejich studentů i absolventů. Obdobně pozitivní hodnocení si osvojila i široká veřejnost, která mimochodem řadí akademické a vědecké pracovníky mezi vysoce prestižní povolání. Těšit nás zajisté může i to, že studium v Česku láká množství zahraničních uchazečů, a to násobně více, než kolik jich za stejným účelem do zahraničí odchází od nás. Ostatně, zřejmě i díky tomu je naše země postižena odlivem mozků významně méně než jiné státy středovýchodní Evropy. A kritické hlasy, zaznívající čas od času na adresu vysokých škol z úst zaměstnavatelů? Zpravidla nezpochybňují ani tak jejich schopnost zprostředkovat studentům hodnotné vzdělání, jako spíš to, že při stávajícím nastavení systému nejsme schopni vychovávat dostatečné množství absolventů pro konkrétní profese poptávané na trhu práce.

Můžeme být tedy s kvalitou našeho vysokého školství spokojeni? Jen zčásti. Neměli bychom totiž zapomínat na systémové nedostatky, které pozornosti široké veřejnosti zpravidla unikají, ale s kvalitou vysokých škol přímo souvisejí. Naš vysokoškolský systém především obsluhuje méně studentů, než kolik je potřeba, a v podílu vysokoškolsky vzdělaných obyvatel dnes proto zaostáváme nejen za vyspělými západními státy, ale i za našimi střeoevropskými sousedy. To celé v situaci, kdy po 15 letech míří na vysoké školy populačně silnější ročníky.

Zároveň se vyčerpá prostor pro další výrazné navyšování počtu studentů v akademicky orientované části vysokého školství, další rozšiřování přístupu k vysokoškolskému vzdělávání budou muset zajistit především profesně zaměřené bakalářské, případně i kratší programy se silnou orientací na praxi,

uskutečňované ideálně v těsné součinnosti s konkrétními zaměstnavateli. Dobudovat silné profesní vysoké školství znamená zásadně proměnit mechanismy zajišťování kvality vysokých škol tak, aby vedle akademického pojetí vysokoškolského vzdělávání na tradičních kamenných univerzitách připouštěly i úzce zaměřenou profesní přípravu v kontaktu s praxí.

Podobné úvahy mě vedly k rozhodnutí věnovat se v následujících měsících přípravě a prosazení takových změn vysokoškolského zákona, které by péči o kvalitu vysokých škol přiblížily evropsky obvyklým řešením. Podobnou cestou se sice mí ministerští předchůdci vydali již před 8 lety, ambiciózní plány však tehdy zůstaly z velké části jen na papíře. Návrh legislativních úprav, který veřejnosti detailněji představím do konce června, nás významněji posune od zastaralého systému zajišťování kvality na principu akreditace směrem k mnohem komplexnějšímu hodnocení vysokoškolských institucí.

Jsem přesvědčen, že proměna náhledu na kvalitu vysokých škol nás v nedaleké budoucnosti, jistě však už za horizontem současné vlády, znovu přivede k několikrát odložené debatě o proměně systému akademických pozic, jehož kořeny sahají do 50. let 20. století a který je nejen mezinárodně neobvyklý, ale také čím dál méně kompatibilní s měnícím se charakterem českých vysokých škol.

Věřím, že k této debatě, a tím ke kultivaci českého vysokého školství přispějete i vy, kteří dnes převezmete své jmenovací dekrety a spolu s nimi také velký díl odpovědnosti za vzdělávání nastupujících generací.

Děkuji Vám za pozornost.